Europaparlamentet
2019-2024

Utskottet för utrikesfrågor

2023/2106(INI)

14.9.2023

FÖRSLAG TILL BETÄNKANDE

om EU:s strategi för Centralasien
(2023/2106(INI))

Utskottet för utrikesfrågor

Föredragande: Karsten Lucke

PR_INI

INNEHÅLL

Sida

MOTIVERING 3

FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS RESOLUTION 4

MOTIVERING

Centralasien är en strategiskt viktig region för Europeiska unionen. EU:s engagemang i regionen bygger på strategin för Centralasien, som antogs 2019 och som är inriktad på att främja resiliens, välstånd och regionalt samarbete.

Sedan strategin antogs har regionen påverkats av betydande yttre faktorer, såsom Rysslands olagliga anfallskrig mot Ukraina, talibanernas övertagande av Afghanistan och Kinas globala ambitioner, liksom av den interna instabiliteten, särskilt de våldsamma oroligheterna i Kazakstan i januari 2022, våldsamma ingripanden efter protester i det autonoma länet Gorno-Badachsjan i Tadzjikistan i november 2021 och maj 2022 och i Republiken Karakalpakstan i Uzbekistan i juli 2022 och upprepade sammandrabbningar vid gränsen mellan Kirgizistan och Tadzjikistan.

Betänkandet syftar till att diskutera möjligheter och utmaningar för ett närmare samarbete mellan EU och Centralasien mot bakgrund av globala och regionala geopolitiska förändringar.

FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS RESOLUTION

om EU:s strategi för Centralasien
(2023/2106(INI))

Europaparlamentet utfärdar denna resolution

– med beaktande av det gemensamma meddelandet av den 15 maj 2019 från kommissionen och unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik: *EU och Centralasien: nya möjligheter i ett starkare partnerskap* (JOIN(2019)0009),

– med beaktande av rådets slutsatser av den 17 juni 2019 om den nya strategin för Centralasien,

– med beaktande av det gemensamma meddelandet av den 19 september 2018 från kommissionen och unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik: *Förbindelserna mellan Europa och Asien – byggstenar för en EU-strategi* (JOIN(2018)0031),

– med beaktande av det gemensamma meddelandet av den 1 december 2021 från kommissionen och unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik: *Global Gateway* (JOIN(2021)0030),

– med beaktande av resultaten från det 18:e utrikesministermötet mellan EU och Centralasien den 17 november 2022 i Samarkand, som var inriktat på att finna lösningar på gemensamma utmaningar,

– med beaktande av det gemensamma pressmeddelandet från de centralasiatiska statscheferna och Europeiska rådets ordförande, som utfärdades efter det andra regionala högnivåmötet i Tjolpon-Ata den 2 juni 2023,

– med beaktande av det fördjupade partnerskaps- och samarbetsavtalet mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Kazakstan, å andra sidan[1],

– med beaktande av avtalet om partnerskap och samarbete om upprättande av ett partnerskap mellan Europeiska gemenskaperna och deras medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Kirgizistan, å andra sidan[2],

– med beaktande av kommissionens förslag av den 13 juni 2022 till rådets beslut om ingående på Europeiska unionens vägnar av det fördjupade partnerskaps- och samarbetsavtalet mellan Europeiska unionen, å ena sidan, och Republiken Kirgizistan, å andra sidan (COM(2022)0277),

[1] EUT L 29, 4.2.2016, s. 3.
[2] EGT L 196, 28.7.1999, s. 48.

– med beaktande av avtalet om partnerskap och samarbete mellan Europeiska gemenskaperna och deras medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Tadzjikistan, å andra sidan[3],

– med beaktande av avtalet om partnerskap och samarbete som upprättar ett partnerskap mellan Europeiska gemenskaperna och deras medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Uzbekistan, å andra sidan[4],

– med beaktande av resultaten från konferensen om konnektivitet mellan EU och Centralasien, som hölls den 18 november 2022, det andra ekonomiska forumet EU-Centralasien, som hölls den 18–19 maj 2023, det fjärde forumet för det civila samhället mellan EU och Centralasien, som hölls den 10 mars 2023, och den sjunde högnivåkonferensen mellan EU och Centralasien om miljö och vattenresurser, som hölls den 23–24 februari 2023,

– med beaktande av den EU-finansierade studien om hållbara transportförbindelser mellan Europa och Centralasien, som genomfördes av Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling och publicerades den 30 juni 2023,

– med beaktande av samförståndsavtalet mellan EU och Kazakstan om ett strategiskt partnerskap på området råvaror, batterier och förnybar vätgas, som undertecknades den 7 november 2022,

– med beaktande av resultaten av människorättsdialogerna med de centralasiatiska staterna,

– med beaktande av sina tidigare resolutioner om Kazakstan, Kirgizistan, Tadzjikistan, Turkmenistan och Uzbekistan,

– med beaktande av artikel 54 i arbetsordningen,

– med beaktande av betänkandet från utskottet för utrikesfrågor (A9-0000/2023), och av följande skäl:

A. Sedan EU:s strategi för Centralasien antogs 2019 har regionen påverkats av betydande yttre faktorer, såsom Rysslands olagliga anfallskrig mot Ukraina, talibanernas övertagande av Afghanistan och Kinas globala ambitioner, liksom av den interna instabiliteten, särskilt de våldsamma oroligheterna i Kazakstan i januari 2022, våldsamma ingripanden efter protester i det autonoma länet Gorno-Badachsjan i Tadzjikistan i november 2021 och maj 2022 och i Republiken Karakalpakstan i Uzbekistan i juli 2022 och upprepade sammandrabbningar vid gränsen mellan Kirgizistan och Tadzjikistan.

B. Centralasien är en region av strategiskt intresse för EU när det gäller säkerhet, konnektivitet, energi- och resursdiversifiering, konfliktlösning och försvar av den multilaterala regelbaserade världsordningen.

[3] EUT L 350, 29.12.2009, s. 3.
[4] EGT L 229, 31.8.1999, s. 3.

C. Fördjupade partnerskaps- och samarbetsavtal är en ny generation avtal som utgör hörnstenen i EU:s samarbete med Centralasien.

D. Det första mötet mellan EU-ledare och centralasiatiska ledare hölls i Astana den 27 oktober 2022, följt av ett andra sådant möte i Tjolpon-Ata den 2 juni 2023. Ett toppmöte planeras till 2024. Dessa möten innebär förstärkt institutionalisering av förbindelserna mellan EU och Centralasien och kompletterar arbetet i befintliga regionala dialoger och plattformar.

EU:s engagemang i Centralasien

1. Europaparlamentet understryker att EU och Centralasien står inför djupgående globala och regionala geopolitiska förändringar, som ger dem betydande incitament att engagera sig i ett starkare ömsesidigt fördelaktigt samarbete. Parlamentet uppmuntrar EU att intensifiera sitt engagemang i Centralasien med tanke på regionens geostrategiska betydelse. Parlamentet välkomnar den ökade kontakten på hög nivå mellan EU och Centralasien, särskilt mötena mellan de centralasiatiska statscheferna och Europeiska rådets ordförande och det arbete som utförs av EU:s särskilda representant för Centralasien. Parlamentet välkomnar avsikten att anta en gemensam färdplan för EU och Centralasien för att främja dialog och samarbete på specifika områden. Parlamentet uppmuntrar EU att fortsätta att främja politiska och ekonomiska reformer som stärker rättsstatsprincipen, demokratin, goda styrelseformer och respekten för de mänskliga rättigheterna.

2. Europaparlamentet noterar att Rysslands anfallskrig mot Ukraina har försvagat Rysslands ställning i regionen och stimulerat de centralasiatiska staterna att söka samarbete med andra aktörer, som i sin tur har intensifierat sitt samarbete med Centralasien. Parlamentet understryker att EU bör utnyttja denna möjlighet för att främja ömsesidigt fördelaktigt samarbete.

3. Europaparlamentet konstaterar att Rysslands anfallskrig mot Ukraina och dess konsekvenser innebär både utmaningar och möjligheter för de centralasiatiska staterna, som traditionellt har haft nära förbindelser med Ryssland. Parlamentet uttrycker djup oro över centralasiatiska staters kringgående av EU:s sanktioner mot Ryssland, sanktioner som är avsedda att stoppa kriget i Ukraina. Parlamentet uppmanar myndigheterna i de centralasiatiska staterna, särskilt Kazakstan, Kirgizistan och Uzbekistan, att samarbeta nära med EU, särskilt med EU:s sändebud för sanktioner.

4. Europaparlamentet upprepar de fördjupade partnerskaps- och samarbetsavtalens nyckelroll i samarbetet med de centralasiatiska staterna. Parlamentet noterar med oro att det fördjupade partnerskaps- och samarbetsavtalet med Kirgizistan, vars förhandlingar slutfördes 2019, fortfarande inte har undertecknats. Parlamentet uppmanar rådet och kommissionen att lösa de kvarstående frågorna och att utan ytterligare dröjsmål underteckna de fördjupade partnerskaps- och samarbetsavtalen med Kirgizistan och Uzbekistan så att parlamentet kan utöva sina befogenheter när det gäller ratificeringen av dessa avtal. Parlamentet betonar att underlåtenhet att underteckna sådana avtal efter det att förhandlingarna avslutats äventyrar EU:s trovärdighet som global aktör.

Regionalt samarbete

5. Europaparlamentet understryker det finns stor potential för ömsesidigt fördelaktigt samarbete om hållbar utveckling, konnektivitet, energi, kritiska råvaror och säkerhet, där Centralasien är en nyckelregion för förbindelser mellan öst och väst. Parlamentet betonar att EU måste följa upp de ambitiösa planerna med konkret handling och mobilisera ekonomiska resurser om Global Gateway ska lyckas. Parlamentet understryker vikten av att utveckla den transkaspiska korridoren som en alternativ förbindelse mellan Asien och Europa och att arbeta för att locka till sig investeringar och undanröja de flaskhalsar som identifierats i studien från Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling.

6. Europaparlamentet noterar de centralasiatiska staternas långvariga nära förbindelser med Afghanistan och deras föränderliga pragmatiska kontakter med talibanerna, vars styre de dock inte erkänner sedan övertagandet 2021. Parlamentet understryker att de centralasiatiska staterna spelar en nyckelroll för att säkerställa stabilitet i Afghanistan genom tillhandahållande av humanitärt bistånd, el, handelsmöjligheter och gemensamma konnektivitetsprojekt. Parlamentet uppmuntrar EU:s särskilda sändebud för Afghanistan att fortsätta sitt nära samarbete med motparter i de centralasiatiska staterna som en del av dialogen mellan EU och Centralasien om Afghanistan. Parlamentet konstaterar att Centralasien är ett avgörande område för att hålla tillbaka nätverk för religiös extremism, terrorism och narkotikahandel och att det finns ett ökat migrationstryck i regionen på grund av den pågående humanitära krisen i Afghanistan.

7. Europaparlamentet framhåller EU:s roll som viktig biståndsgivare till regionen. Parlamentet understryker vikten av att inta en enad hållning som ”Team Europe”, eftersom detta gör det möjligt att skapa synergier och maximera effekten av de åtgärder som vidtas, och lyfter fram fördelarna med multilateralt samarbete. Parlamentet betonar vikten av att se till att EU:s stöd och investeringar synliggörs.

8. Europaparlamentet konstaterar att klimatförändringar, befolkningstillväxt och ekonomiska behov medför ökat tryck på vattenresurserna i Centralasien. Parlamentet betonar vikten av närmare regionalt samarbete i denna fråga mellan länder uppströms och nedströms för att förebygga konflikter om fördelning och användning av vattenresurser. Parlamentet välkomnar regionala plattformar, såsom den internationella fonden för insatser som syftar till att rädda Aralsjön, som uppmuntrar till dialog och samarbete mellan de centralasiatiska staterna. Parlamentet påminner om att miljödialogen mellan EU och Centralasien inrättades för att stödja stabiliseringen av Aralsjön och främja en bättre förvaltning av vattenresurserna.

Demokrati och mänskliga rättigheter

9. Europaparlamentet uppmanar med kraft de centralasiatiska staterna att uppfylla sina skyldigheter i fråga om demokrati och mänskliga rättigheter, och noterar att detta också är i linje med partnerskaps- och samarbetsavtalen och det allmänna preferenssystemet plus (GSP+). Parlamentet understryker vikten av att upprätthålla regelbundna människorättsdialoger med de centralasiatiska staterna, eftersom dessa dialoger är ett instrument för att främja respekten för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och ett forum för att ta upp frågor som väcker oro. Parlamentet uppmanar EU:s delegationer och medlemsstaternas representationer i Centralasien att fortsätta att spela en aktiv roll i att följa situationen på plats, arbeta med människorättsförsvarare och

reagera på människorättskränkningar och politiskt motiverad förföljelse, bland annat genom att närvara vid rättegångar och besöka politiska fångar.

10. Europaparlamentet understryker de grundläggande demokratiska bristerna i Centralasien, som fortfarande kvarstår, och framhåller att det civila samhället kan spela en viktig roll för att stödja reformer och god samhällsstyrning i regionen. Parlamentet beklagar den restriktiva hållningen i lagstiftningsinitiativ om icke-statliga organisationer och medier, vilket ger det civila samhället mindre utrymme att agera. Parlamentet konstaterar att de centralasiatiska staterna har en ung och dynamisk befolkning som bör ges möjlighet att på ett meningsfullt sätt delta i utformningen av sina länders framtid. Parlamentet välkomnar verksamheten inom forumet för det civila samhället i EU och Centralasien och uppmanar EU att öka sitt stöd till det civila samhället.

11. Europaparlamentet noterar behovet av att stärka Centralasiens motståndskraft mot desinformation genom att främja oberoende medier och oberoende innehåll på lokala språk, öka mediekompetensen och anordna kurser specifikt för lokala journalister. Parlamentet är oroat över det ökande antalet gripanden av journalister och bloggare och över hoten om att stänga oberoende medier. Parlamentet insisterar på att journalisters, oberoende bloggares och människorättsförsvararares rättigheter måste respekteras, att de måste garanteras skydd mot trakasserier, påtryckningar och hot och att alla angrepp mot dem måste utredas.

12. Europaparlamentet är oroat över att könsrelaterat våld, diskriminering och trakasserier av minoriteter och hbtqi-personer fortfarande är vanligt förekommande i Centralasien och uppmanar eftertryckligen de centralasiatiska regeringarna att förhindra dessa kränkningar av de mänskliga rättigheterna genom lämpliga lagar och åtgärder.

13. Europaparlamentet understryker att EU bör utnyttja sin positiva image i Centralasien genom att engagera sig i mer kulturell och offentlig diplomati. Parlamentet förespråkar främjande av direkta personkontakter och rörlighet, erbjudanden om möjligheter inom utbildning och forskning genom programmen Erasmus+ och Horisont 2020 och ökad turism.

°

° °

14. Europaparlamentet uppdrar åt talmannen att översända denna resolution till rådet, kommissionen, vice ordföranden för kommissionen/unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik samt till presidenterna, regeringarna och parlamenten i Kazakstan, Kirgizistan, Tadzjikistan, Turkmenistan och Uzbekistan.